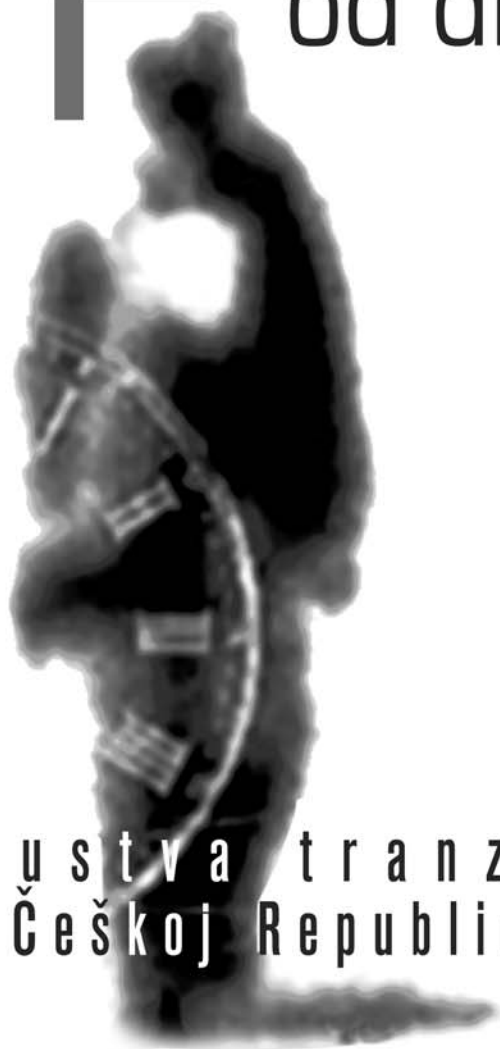

UČITI od drugih

iskustva tranzicije
u Češkoj Republici i Sloveniji

FOND
CENTAR ZA DEMOKRATIJU

Fond za unapređenje demokratije
"Ljuba Davidović"

Za izdavače:

Nataša Vučković & Aleksandar Joksimović

Priredila:

Maja Dželatović

Priprema i dizajn:

Propaganda

Izdavači:

Fond Centar za demokratiju

Terazije 3/II, 11000 Beograd

Tel: (011) 322 99 85

Faks: (011) 322 73 06

E-mail: info@centaronline.org

Web: www.centaronline.org

Fond za unapređenje demokratije „Ljuba Davidović“

Krunska 69, 11000 Beograd

Tel: (011) 444 21 10, 3443 780

Faks: (011) 3442 946, 438 919

E-mail: ajoksimovic@yahoo.com

Web: www.davidovic.org.yu

Štampa:

Grafolik, Beograd

Tiraž:

400

ISBN 86-83675-04-1

*Izdavanje ove publikacije omogućila je
organizacija Freedom House.*

UČITI OD DRUGIH – LEKCIJE NAUČENE U TRANZICIJI 2 Iskustva tranzicije u Češkoj Republici i Sloveniji, maj 2003.

Tranzicija kao proces koji se manje ili više uspešno odvijao ili odvija u post-komunističkim zemljama i društvima inspirisao je dve nevladine organizacije iz Srbije i Crne Gore da razmišljaju o upoređivanju procesa u različitim zemljama, zaključcima koji iz toga proizilaze, u cilju olakšavanja posla onima kojima reformski koraci ka otvorenom društvu tek predstoje. Mogućnost jednog šireg i sveobuhvatnijeg pogleda na perspektive tranzicije, u cilju boljeg kreiranja reformskih planova i zakona, bila je osnova za projekat Fonda Centar za demokratiju i Fonda za unapređenje demokratije »Ljuba Davidović« - UČITI OD DRUGIH – LEKCIJE NAUČENE U TRANZICIJI.

Cilj projekta »UČITI OD DRUGIH – LEKCIJE NAUČENE U TRANZICIJI« bio je pre svega omogućavanje uvida akterima važnih reformskih procesa u tranzicione procese drugih zemalja u oblastima pravnih reformi, procesa stabilizacije i pridruživanja Evropskoj uniji i reformi medija.

Timovi eksperata državnih ministarstava i drugih intucija iz sektora pravnih reformi, harmonizacije pravnog sistema sa pravom Evropske unije i medija, putovali su u Češku Republiku i Sloveniju da bi se bliže upoznali sa iskustvima onih koji su reforme u datim sektorima već implementirali. Članovi timova birani su u saradnji sa rukovodiocima resornih ministarstava. Sačinjavali su ih stručnjaci iz Vlade Republike Srbije – Sektor za zakonodavstvo, Ministarstva pravde i lokalne uprave Republike Srbije, Ministarstva kulture i medija Republike Srbije, Ministarstva za ekonomske odnose s inostranstvom Republike Srbije, Kancelarije za pridruživanje SCG EU, Narodne skupštine Republike Srbije, NUNSA, Radio televizije Srbija, lista Politika. Timovi su u navedenim zemljama proveli po nedelju dana tokom kojih su imali radne sastanke, posete, predavanja i diskusije sa kolegama iz srodnih institucija.

Projekat ujedno predstavlja i nastavak istoimenog projekta koji je realizovan 2001. godine kada su se eksperti iz oblasti socijalne politike, finansija i poreske politike i makro ekonomskih reformi upoznivali sa tranzicijom u Poljskoj i Mađarskoj. I onda, kao i sada, realizaciju projekta u celini podržala je organizacija Freedom House.

Projekat je među učesnicima, eminentnim stručnjacima iz ministarstava, tako i među drugim Vladinim zvaničnicima ocenjen kao koristan doprinos, kao veliko profesionalno ohrabrenje i prepoznavanje opšteg društvenog interesa u njihovom dosadašnjem i budućem radu. Pisanje izveštaja posle ovih studijskih putovanja takođe je doprinos uspehu projekta jer su oni jedan od kanala komunikacije kojim će se širiti novostečena znanja i iskustva. Zahvalnost za pomoć u uspešnoj realizaciji programa dugujemo i partnerskim nevladinim organizacijama - Centru za demokratiju i slobodno preduzetništvo iz Češke Republike i Društvu FAROS iz Slovenije.

*Za izdavače
Fond Centar za demokratiju i
Fond za unapređenje demokratije »Ljuba Davidović«*

IZVEŠTAJ O STUDIJSKOJ POSETI SLOVENIJI (Ljubljana, 19 – 23. 05. 2003)

Delegaciju Srbije sačinjavali su: Aleksandra Popović i Nevenka Dimitrijević (Ministarstvo pravde RS), Aleksandar Zavišić (MEOI), Ivana Spasić (Sekretarijat za zakonodavstvo), Ljiljana Benać – Šantić i Milica Bašić (Zakonodavni odbor Narodne skupštine), Žužana Sič – Levi i Dragomir Petković (Skupština SCG), Marina Matić i Sanja Mrvaljević (Kancelarija za pridruživanje SCG EU), Dejan Radovanović (Ministarstvo spoljnih poslova), Rade Veljanovski, direktor RTB, Gordana Novaković, Politika, dopisnik iz Narodne skupštine, Tamara Lukšić –Orlandić, Ministarstvo kulture i medija Republike Srbije.

19.05.2003.

1. Prezentacija o promeni Ustava Slovenije i prenosu suverenih prava na EU – razgovor s Janezom Pogorelcom, Služba za zakonodavstvo Vlade Slovenije.
2. Razgovor s Frankl Petrom, glavnim urednikom poslovnog dnevnika „Finance“ (finansije).

List osnovan 1992., kad je izlazio sredom i petkom, 1999. izlazi 3 puta nedeljno, a 2001. postaje dnevni list, koji izlazi od ponedeljka do petka.

Izdavač – Gospodarski vjesnik

1994. – počinje vlasnička transformacija medija – deonice podeljene stanovništvu, novinarima i državi, kroz osnivanje fonda za restituciju. Fond je većinski vlasnik, pa je u pitanju paradržavna svojina. 1999. sa 50% kapitala u firmu ušao danski Dagens industri, izdavač dnevnih poslovnih novina.

Za razliku od drugih država u tranziciji, u Sloveniji su opstali svi dnevni listovi koji su izlazili u vreme bivše SFRJ, a formirani su i neki novi. U Sloveniji trenutno ima 6 dnevnih listova, čiji je ukupni tiraž oko 350.0000 primeraka (Delo 90.000, Dnevnik i Večer po 50.000, Finance 10.000, mada ih čita oko 26.000).

Inače 95% se distribuiru u pretplati. Finance je 2 puta skuplji od drugih dnevnih novina. 50% se distribuiru u Ljubljani, a druga polovina u ostalom delu Slovenije.

U Finance 70% svih prihoda je od reklamiranja, što nije slučaj sa ostalim novinama. Što se tiče zaposlenih, nema puno razlike između onih koji su u stalnom radnom odnosu i honorarnih.

Pošto je nas interesovala situacija u vezi distribucije medija i troškova u vezi s tim, napomenuto je da je Fond za pluralizaciju medija, naročito razvijen u Skandinaviji. Subvencionira se pluralizam medija, tako što se subvencionira njihova distribucija, s obzirom da u strukturi troškova, distribucija nije mala stavka. Naime, postoji javno

preduzeće za distribuciju. Inače u normalnim privredama nije slučaj da cena distribuiranja premašuje cenu proizvoda.

20.05.2003.

1. Prezentacija **dr Janeza Potočnika**, ministra za evropske integracije o delovanju i organizaciji Službe Vlade Slovenije za evropska pitanja i odgovori na pitanja. Integralni tekst prezentacije će biti dostavljen elektronskom poštom, naknadno. Tu je sadržana kompletna organizaciona šema organizacije na nivou Vlade Slovenije.

Jedan od osnovnih problema je prevođenje oko 100.000 stranica evropskog zakonodavstva, u koje moraju da budu uključeni pravni eksperti, jer ti propisi postaju deo nacionalnog pravnog sistema. Oni prevode već 5 godina, s tim što su prve 3 godine izgubili u lošoj organizaciji. Ukupno je angažovano oko 100 prevodilaca, od toga 50 u Službi Vlade za evropska pitanja, a u pojedinim ministarstvima po 2-3 prevodioca. Uz njih nužni su pravni stručnjaci i stručnjaci za oblasti za koje su nadležna ministarstva.

Smatraju da je jako velika uloga medija i novinara u postupku približavanja EU. To postižu kroz formalne i neformalne brifinge - kada se samo daju određene informacije koje nisu za objavljivanje, ali je potrebno novinare držati stalno informisane o onome što je postignuto u procesu pregovaranja.

Poruka: NE UPADATI U ZAMKU SA POSTAVLJANJEM PITANJA – KOJI SU TROŠKOVI ULASKA U EU, JER SE TO ČINI U INTERESU ZEMLJE I SVIH NJENIH GRAĐANA.

2. Radni ručak sa **Zaštitnikom ljudskih prava (ombudsman) Slovenije, Matjažom Hanžekom** koji je odgovarao na pitanja o radu i iskustvima institucije Ombudsmana u Sloveniji.

Gospodin Hanžek je informisao o organizaciji ureda slovenačkog ombudsmana, broju predmeta na godišnjem nivou (2.000), poziciji ove institucije u sistemu i njenom stvarnom uticaju na centre moći. Izneo je vrlo pozitivnu ocenu o dometima institucije ombudsmana u Sloveniji za proteklih 9 godina.

3. Razgovor sa **državnim sekretarom u Službi Vlade za strukturnu politiku i regionalni razvoj, Igorom Strmšnikom** o preduzimanje pravnih koraka na području regionalnog razvoja u cilju stvaranja uslova za veću podršku iz strukturnih i kohezijskih fondova EU. EU ima fondove za manje razvijene regije, pa je Slovenija priredila svoju strukturu kroz 12 regija (funkcionalnog i statističkog tipa, a ne tipične teritorijalne autonomije), koje su nastale još 70-tih godina kao rezultat policentričnog razvoja Slovenije. Za razumevanje značaja ove oblasti treba reći da se u strukturi budžeta EU 37% izdvaja za strukturne politike, 45% za poljoprivredu, a 8% za ostale namene.

Napomena: Slovenija se u prethodnih 10 godina razvijala brže od proseka EU.

4. **Poseta RTV Slovenija**, obilazak studija i razgovor s Borisom Bergantom, pomoćnikom generalnog direktora, zaduženog za međunarodne odnose i potpredsjednikom Evropske radiodifuzne unije.

RTV Slovenije je na svom tranzicijskom putu u javni servis trenutno u najtežem periodu u poslednjih 10 godina. Finansira se iz pretplate - 67%, 8% od dotacija države za program na jezicima manjina i ostalo od reklama (15 minuta u toku 1 sata, a u udarnom terminu od 19-22 sata, 9 minuta). Pretplata iznosi 10,5 eura mesečno. Imaju oko 650.000 domaćinstava, a negde 420.000 plaća pretplatu. Problem je doći do podataka, jer su svi lični podaci tajna. U izmenama Zakona o medijima izvršena je izmena i postignut kompromis, tako što je RTV dozvoljeno da koriste evidenciju elektroprivrednog preduzeća o vlasnicima brojlara. Traži se lična izjava da li imaju TV ili radio prijemnik. Danas postoji samo 2-3% domaćinstava koja nisu uključena u sistem pretplate. Odluku o pretplati donosi Radiodifuzni savet, a potvrđuje je Vlada, pa ne priznaje godišnje povećanje inflacije od 6-7%, već samo 3%, radi obaveza prema EU, iako je procenat inflacije realno viši. Izmenama Zakona predviđena je i naplata 3% takse na pretplatu za subvencioniranje lokalnih/regionalnih medija. RTVS se žalila Ustavnom sudu, jer bi se iz redovnih prihoda od pretplate uspešno finansirali, ali zbog tih 3% imaju gubitke.

U javnosti u političkim krugovima nema želje za ukidanjem RTV Slovenije kao javnog servisa (3 TV kanala, 2 sa nacionalnom pokrivenošću) i 3 radijska programa. Imaju 2.200 zaposlenih. Ministarstvo kulture i Savet za radiodifuziju napravili su kriterijume šta mora javni servis da sadrži. Troškovi za plate čine 57% budžeta, što je za 20% više od nužnog i tolerantnog za Evropu.

Sanacione aktivnosti RTV Slovenije podrazumevaju:

- definisanje dugoročnog razvoja za narednih 5-6 godina;
- smanjivanje broja zaposlenih za 200 u ovoj godini s nekom vrstom socijalnog programa i redukcijom honorarnog rada. Trend je da neko ko radi u informativnom programu, hoće za honorara da radi u nekoj drugoj redakciji.

50% produkcije je sopstvena, gde ulaze informativne emisije, reprize i druge govorne emisije, a 27% je premijerno prikazivanje.

Evidentirano je i nekoliko problema:

- Plate u javnom sektoru, od 01.04.03. obuhvataju i plate zaposlenih u RTV Slovenije, što bi značilo da su oni javni službenici.
- Saglasnost Vlade za javne nabavke

5. **Poseta komercijalnoj POP TV** i razgovor sa Vine Bešterom, zamenikom odgovornog urednika POP TV.

Ova TV je počela sa radom decembra 1994. godine. Vlasnik je američki biznismen (sin Este Loder). Ima 300 zaposlenih, od kojih 100 novinara. Imaju dopisnike iz 8 zemalja. Novinar POP ne može da radi istovremeno i na RTV Slovenije, ali može za pisane medije ili lokalne TV i radio stanice.

21.05.2003.

■ **Ministarstvo kulture**

Razgovor sa državnim podsekretarom Sašom Gazdičem, zaduženim za informisanje i audiovizuelne medije. Ovaj sektor u okviru Ministarstva kulture formiran je na inicijativu EU pre dve godine, jer se pokazalo da je to neophodno iz političkih i ekonomskih interesa. U Sektoru je predviđeno 25 ljudi, a zaposleno je 7. Samo jedan službenik radi na pritužbama građana u vezi pretplate na TV, dok je u RTV Slovenije na tim pitanjima angažovano 12 zaposlenih.

U sektoru se nalazi i film. U početku prioritet je bio pisanje i usvajanje zakona o medijima koji je uglavnom usklađen sa EU. Pitanje je da li su to najbolja rešenja, s obzirom da neke stvari ne mogu da se ispune, a neke će morati da ispune do prijema u EU (10% nezavisne produkcije). Problem je i kod koncentracije kapitala u medijskoj sferi, što je u nadležnosti Agencije za zaštitu konkurencije, ali se prethodno ta pitanja rešavaju u trouglu Agencije za radiodifuziju, PTT i Telekom, Saveta za radiodifuziju i Ministarstva kulture. Npr. ako neko poseduje više od 20% TV ili radio stanice, ne može biti vlasnik dnevnog lista. Ukoliko neko zatraži da dobije više od 20% vlasništva, predmet se ustupi Agenciji za radiodifuziju, ona zatraži mišljenje od Saveta i obavesti se Ministarstvo o mišljenju. Ukoliko neki vlasnik medija dostigne 30% pokrivenosti i više od 40% tržišnog udela, ne sme mu se dati saglasnost za povećanje. Monitoring vrši Agencija, ali nije još dovoljno tehnički opremljena.

Savet za radiodifuziju je nezavisan i kontroliše rad Agencije.

Smatra da je značajno prihvatiti što više samoregulativnog pristupa, što se i čini. Na primer, zakon zabranjuje prenošenje pornografije na TV, ali nije definisano šta je to pornografija. Inspektor iz Ministarstva (iako nije deo medijskog sektora) zabranio je neke kablovske kanale. Savet je sazvao sastanak sa vlasnicima i glavnim urednicima TV stanica i postigli su dogovor o prenošenju erotike (a ne pornografije).

U pripremi je novi zakon o Fondu za audiovizuelnu kulturu, umesto postojećeg filmskog fonda. Taj fond će se formirati iz budžeta, taksu na DVD, karata od bioskopskih predstava, komercijalnih usluga (reklama), usluga video klubova. Tehnologija na polju medija brzo napreduje (kablovska, Internet) i zadovoljava u tehnološkom smislu, ali nije dobro uređena.

Razmišljaju i o novom zakonu o RTV da bi se izmenilo rešenje o nadležnosti Ministarstva na pritužbe i ono prebacilo na poreske organe.

Sistem državne uprave se trenutno menja – organizovaće se direktorati, pa će tako u Ministarstvu kulture biti sektori: za kulturnu baštinu, umetnost i za medije (štampa, mediji, radio i TV, novi mediji, film). Perspektiva je na planu tzv. novih medija (Internet, nove TV). Ministarstvo vodi registar svih medija i štampanih i elektronskih. Elektronski mediji prilikom upisa u registar podnose programsku šemu, Agencija za radiodifuziju proverava da li je ta šema u skladu sa onim što nude, mada sama Agencija nije još osposobljena za monitoring. Agencija daje i frekvencije.

Država pomaže medije na jezicima manjina. Tako je TV Kopar, verovatno najbolji medij jedne manjine, italijanske. I Mađari i Romi imaju svoje radiostanice.

U budžetu Ministarstva je i stavka – informisanje inostrane javnosti.

Aktuelan je zahtev za izmenu Zakona o RTV Slovenije sa ciljem da se dobije transparentan uvid u trošenje sredstava dobijenih od pretplate, od reklama i slično.

Drugi sagovornik iz Ministarstva kulture bila je Barbara Vodopivec, savetnik ministra. Istakla da u Ministarstvu postoji sektor za kulturne politike i evropska pitanja, ali da je slabo ekipiran. Iako se u Sloveniji u proteklom periodu mnogo govorilo o potrebi harmonizacije propisa sa EU, u oblasti kulture nema mnogo takvih propisa, samo dve do tri direktive:

- o audiovizuelnoj kulturi (iako se tiče samo kvota, nezavisne produkcije, napravljen je zakon od 200 članova),
- o baštini,
- o slobodnom protoku roba, ljudi i usluga.

Gospođa Vodopivec je objasnila kako je Slovenija kao zemlja kandidata, zajedno sa drugim zemljama kandidatima, posredstvom zemalja članica EU participirala u određenim programima, ali su to bile samo “mrvice”. Direktna participacija u oblasti kulture išla je preko PHARE programa. Trenutno je glavni program u oblasti kulture CULTURE 2000, ali je to mali novac, svega 0.01% budžeta EU.

Mnogo bolji put za korišćenje fondova i sredstava EU su tzv. **strukturni programi (fondovi)**, jer su vrlo izdašni. Obuhvataju infrastrukturu, regionalni razvoj, ljudske resurse.

Savet – mora se napraviti dobra organizaciona struktura da bi se napravio prodor. Francuska kulturna politika je primer dobre kulturne politike u EU. Što se tiče direktiva EU, najviše je u oblasti kulture imala uticaja na porez na dodatnu vrednost. Decentralizacija (regionalizacija) je osnov politike EU, ali je to hendikep za nacionalnu kulturnu politiku.

U pripremi je Evropski ustav, gde je član 151 posvećen kulturi. Iako za sada EU nema svoju kulturnu politiku, više nije tako izričito protiv toga, kao pre 10 godina.

U vezi pitanja da li u Sloveniji i dalje postoje KPZ, odgovoreno da su ih održali, modernizovali, da postoji tzv. javni sklad (fond) sa 53 mesne ispostave. Finansira se i danas iz budžeta.

■ Ured Vlade RS za informisanje

U razgovoru učestvovali: državni podsekretar Matjaž Krek, Branko Vidrih, Mirko Fabčić i Gregor Krajc, direktor Ureda.

U početku je postojalo ministarstvo, ali je preimenovano u ured. Na engleskom se nazivaju Public relation and media office. Direktor Ureda je istovremeno i PR Vlade.

Informišu unutar zemlje i prema spolja – ciljna grupa su 15-orica EU, tj. Brisel. Za informisanje unutar zemlje bitan je nedavno usvojen Zakon o dostupnosti informacija.

Ured radi za Vladu kao celinu i koordinira rad pojedinačnih PR službi pri ministarstvima.

Sektor za informisanje javnosti (domaće) o radu Vlade obavlja sledeće poslove:

- servisiranje novinara
- monitoring izveštavanja medija (pres kliping) u saradnji sa specijalizovanom agencijom, vrše odabir tekstova po temama, raspoređuju nadležnim ministarstvima. Na osnovu toga se kasnije prave raznovrsne analize kako je neki list odnosno, pojedini novinar pisao, kako se nešto predstavljalo u javnosti, da li je za javnost bilo razumljivo kako se predstavlja rad Vlade i slično.
- istraživanje javnog mnjenja – rade od 1995. u saradnji sa Fakultetom za političke nauke, odnosno njegovim Institutom imaju ugovor na 5 godina.
- izdavanje publikacija
- kampanje podizanja svesti (public awereness). Npr. kod kampanja za priključenje EU i NATO – pošto nisu imali stručnjake za te oblasti, tesno su sarađivali sa nadležnim ministarstvima. Razmišljaju da naprave sektor za kampanje. Holandija je primer dobrog modela vođenja kampanja. Kampanja mora da prati dešavanja u politici. Tako je kampanja za pristupanje NATO, morala da prati čas hladno, čas toplo političko opredeljenje prema NATO. Trajala je jednu i po godinu. Kampanja za EU trajala je 6 godina, a intenzivirali su je poslednjih meseci. Prve 3 godine su imali pomoć EU. Kad su potpisali sporazum o asocijaciji, počeli su sa podizanjem svesti o značaju tog procesa putem informisanja javnosti na različite načine. Otvorili su EUROFON, telefonsko informisanje, posebne dopisnice i sl. Kasnije kad se nivo znanja u društvu povećao, počeli su sa javnim raspravama. Na kraju su Vlada i Parlament usvojili Nacionalnu strategiju, koja sadrži ciljeve i etape primene.

Ured je finansirao projekte NVO, pa čak i one negativno određene (npr. Zašto ne u EU?). Imali su javni konkurs za NVO i 25% budžeta je otišlo na to.

PR Vlade podrazumeva ne samo saradnju sa medijima, Internet, već i direktne kontakte sa građanima. U organizacionom smislu, imaju 35 stalno zaposlena i 4 pripravnika. Budžet za 2003. godinu iznosi 5. 100.000 evra (400.000 ide na plate, a ostalo na programe, kampanje).

■ Razgovor sa Sandrom Bašić Hrvatini, predsednicom Saveta za radiodifuziju Slovenije i Gregorom Repovžom, predsednikom Društva novinara Slovenije

Sagovornici su u neformalnom razgovoru izneli presek stanja u slovenačkom novinarstvu. Kritički su bili prema RTV Slovenije koja ima ogroman budžet (110 miliona evra). Vlada planira da do kraja 2003. donese novi zakon o RTV. Izdavači stavljaju u

biznis plan optimističke procene u pogledu profita, što ranije nije bio slučaj u medijskoj sferi. Posebno su kritikovali situaciju u kojoj se ugovori sa novinarima zaključuju tako da im plate zavise od prihoda ostvarenih od oglasa. Kolektivni ugovor za novinare ocenjen je kao dobar, ali se ne poštuje. U tom ugovoru postoje 9 platnih razreda. U prvih 6 razreda plate su male, a u 7, 8 i 9 su dobre. Prosek zarade novinara je 1.300 evra.

Postoji udruženje, Društvo novinara Slovenije, koje ima 1600 članova, među kojima je 75% aktivnih novinara. Društvo novinara se u Zakonu o medijima spominje kao neka vrsta kontrolnog mehanizma. Imaju zaposlene profesionalce u Društvu koji rade za platu, a ne amaterski. Pored novinara, članovi mogu biti i fotoreporteri, ali ne i PR menadžeri.

Postoji i jedan sindikat novinara, koji je relativno nov, nema stare imovine i ima oko 600 članova.

Vodeći dnevni list "DELO" ima 40% ukupnog oglasnog prostora svih medija u Sloveniji. Postoje 3 štamparije pri glasilima (jedna pripada Delu), koje su monopolisti. U Nemačkoj, npr. mediji nemaju svoje štamparije.

Izuzetno zanimljiv podatak je da svi mediji u Sloveniji imaju do 70% tiraža u pretplati. 1992. godine Delo je palo za 10.000 čitalaca, ali se brzo vratilo na pređašnje pozicije. U Sloveniji postoji 100 reklamnih agencija, od kojih 5 - 6 jakih. Ako novinar napadne neko preduzeće, postoji opasnost da reklamna agencija koja ih zastupa prestane da reklamira u tom mediju i ostale firme koje zastupa. Za DELO to nije problem, ali za neke druge može da bude.

■ Poseta STA – Slovenačkoj novinskoj agenciji i razgovor sa glavnom urednicom i urednicom za međunarodne odnose

STA je osnovana 1991. godine. Ima 35 stalno zaposlena i 40 honorarnih saradnika. Nemaju lektore, pa se zahteva vrhunsko znanje slovenačkog, ali i obavezno engleskog, a mnogi znaju još jedan strani jezik. 80% zaposlenih su fakultetski obrazovani. 50 zaposlenih bi bila gornja granica za stalno zaposlene. Princip je da se 4-5 godina bude honorarac, a onda se prelazi u stalni radni odnos. Plate su redovne, mada ne i visoke, s obzirom koliko agencijski novinare rade. Uglavnom svi novinari teže da budu univerzalni, da mogu jedni drugima da pomažu, iako se teži specijalizaciji.

Imaju dnevni servis vesti na slovenačkom (250) i na engleskom (40 - 50). Organizovani su po redakcijama: Unutrašnja, ekonomska, kulturna, Evropska unija, sport. Radno vreme od 6 - 24 časa. Nisu prazni ni od 24,00 do 6 ujutru.

60% su autorske vesti, 30% do 40% je preuzimanje vesti stranih novinskih agencija. Sarađuju sa 15 stranih agencija, među njima i sa Tanjugom i Betom, kao i sa drugim agencijama sa prostora bivše Jugoslavije. Imaju servis srednjeevropskih vesti iz privrede. Izdaju Bilten i Letnji bilten. Sarađuju sa Uredom za informisanje na izradi promotivnog materijala Slovenia News na engleskom. Oni daju tekstove, a Ured odlučuje šta će da promovise.

STA je od formiranja privatno preduzeće, ali sa manjinskim privatnim kapitalom, svega 4%. Sve ostalo je budžetsko finansiranje. Međutim, sa tih 4% imaju pravo veta. Uređivačka politika je nezavisna, nemaju političkih pritisaka. Nemaju u servisu zvanična saopštenja, već se sve informacije obrađuju novinarski. Objavljaju saopštenja NVO. Nemaju fonoservis, a fotoservis je u začetku.

Dopisnička mreža je regionalna, unutar Slovenije, a u inostranstvu imaju samo nekoliko dopisnika (Brisel, Njujork, Beč, Rim, Zagreb, Beograd, Trst, Koruška). Ostala događanja pokrivaju nekim drugim novinskim izveštačima. Konkurenciju u Sloveniji nemaju u smislu neke druge novinske agencije, već nešto što bi se moglo nazvati one man band. Jedina konkurencija im je Radio.

Naručioci njihovih usluga su: domaći listovi i drugi mediji, slovenački DKP (diplomatsko-konzulatna predstavništva) u inostranstvu, strani DKP u Sloveniji, pošto su jedini medij u Sloveniji koji daje dnevni servis vesti na engleskom jeziku. Cene paketa usluga su fleksibilne i nisu iste za bogate medije (Delo i RTV) ili za neki regionalni medij. Dostupni su i na Internetu i od 1993. imaju elektronsku arhivu. Prvih 5 godina su imali samo unutrašnjopolitičke vesti.

■ Ministarstvo za informatičko društvo

Prezentacije su imali ministar Gerkeš, pomoćnica ministra Maruša Damjan (marusa.damjan@gov.si) i savetnik Vlade Marko Hren.

Ovo ministarstvo je formirano januara 2001. godine po ugledu na Direktorat za informatičko društvo EU. U njihovoj nadležnosti su zakoni: o telekomunikacijama, elektronskom poslovanju, elektronskom potpisu i o dostupnosti informacija od javnog značaja.

U Sloveniji se beleži brzi porast Internet korisnika:

- mart 2001 - 16%
- juni 2001 - 21%
- mart 2002 - 31%

20% domaćinstava ima pristup Internetu, 10% planira da to ostvari u narednih 6 meseci, a 50% zaposlenih koristi Internet na radnom mestu. Upotrebu Interneta pospešuju preko aktivne uloge Privredne komore i Centra za pospešivanje male privrede.

Preko Interneta se već nudi 140 različitih usluga. Najteži deo posla je arhiviranje dokumenata potpisanih elektronski. Još rade na podzakonskim aktima. Međutim postoji elektronska zdravstvena knjižica. U pripremi je evropska lična karta, pa se čeka rešenje za elektronsku ličnu kartu.

E- government (e-government.gov.si) treba uložiti još više u znanje, obrazovanje ljudi svih generacija i stimulisati upotrebu Interneta. Od 1996. rade istraživanja o upotrebi Interneta u Sloveniji. Prati se 30 - tak indikatora. Poslednji izveštaj iz februara 2003.

Prema njemu:

- računar poseduje 37-42% građana (u EU 50 -53%)
- mobilne telefone, od 100 stanovnika poseduje 77
- 21% korisnika interneta koristi usluge preko Interneta
- broj računara u OŠ – na 100 učenika – 4,8 kompjutera
- 21 e-škola
- 103 e-biblioteka

Strategija razvoja informatičkog društva usvojena na Vladi januara 2003.

Zakon o telekomunikacijama (2001) i Zakon o poštanskim uslugama (2002). liberalizovano obavljanje svih servisa. Postoji konkurencija. U fiksnoj telefoniji imaju 3 operatora, od kojih je jedan dominantan, a dva rade pomalo. Mobilna telefonija je takođe liberalizovana, jer i tu ima 3 operatera. Posle uvođenja drugog operatora, pale su cene usluga i samih aparata, a sa uvođenjem trećeg otišle i niže, dok je broj korisnika porastao. Već su prešli granicu da ima više mobilnih nego fiksnih telefona. Slično je i kod poštanskih usluga. Telekom Slovenije ima svoju mrežu, koja je 100% digitalizovana. Telekom je 63% u državnoj vlasništvu, a ostalo su državni fondovi.

■ Agencija za telekomunikaciju (formirana 21.07.2001)

Prezentaciju je održao Nikolaj Simič, direktor i njegova dva zamenika.

Tek od pre petnaestak godina, tržište telekomunikacija se od monopola kreće ka konkurenciji. Država Slovenija je podupirala takav pravac svojom regulativom i merama. Uvedena je potpuna liberalizacija da svako može da vrši usluge telekomunikacija. Uloga regulatornog tela je da „newcomer“ – ima olakša ulazak na tržište. Slovenija ima jednu od najnižih cena sa susednim zemljama u fiksnoj telefoniji.

U pogledu radiodifuzne agencije, koja se bavi i sadržajem programa i frekvencijama, uočeno je da treba menjati zakon o medijima. Treba štititi pluralizam medija. Programska šema je nekad bila deo dozvole za emitovanje, što će se novim zakonom promeniti. Agencija treba da vrši stručni monitoring programa na predlog Saveta Agencije, a Savet da donosi odluke. Primer Slovenije gde su u jednom telu i Agencija za telekomunikacije i za radiodifuziju počinju da slede i drugi (Engleska, Italija). Sada imaju 68 zaposlenih, a cilj je 76. U Mađarskoj imaju 465, a treba 470.

■ Poseta Parlamentu Slovenije i razgovor sa Bogdanom Barovičem, potpredsednikom Komisije za evropska pitanja, Primožem Veharjem, savetnikom Parlamenta i Tinom Pengov Bitenc, sekretarom Zakonodavne službe

Domaćini su objasnili ulogu Parlamenta pre pristupanja EU i po pristupanju, imajući u vidu da će Slovenija 1.05.2004. postati članica. Vlada je sve rezultate pregovaranja sa EU predlagala Parlamentu, tj Državnom zboru na razmatranje i usvajanje. Neki predlozi Vlade nisu usvojeni.

Kod organizovanja na nacionalnom planu važno je imati u vidu da je u EU zakonodavno telo Savet EU, a ne Evropski parlament. Zbog toga je Slovenija izmenila svoj Ustav, stavljajući jasno do znanja da je u Sloveniji Parlament zakonodavno telo (novi član 3. Ustava). Sličnu odredbu u svojim ustavima imaju i Švedska, Austrija, Francuska i dr. Savetuje da se i mi pridržavamo takvog modela.

Takođe, sugerisano je da se u svim razgovorima sa EU ima u vidu da su sve zemlje bivše SFRJ, svoj proces približavanja EU, tj. ranije EEZ započele još 1960. godine. U zemljama EU, prema oceni prvog sagovornika, evidentan je problem demokratskog deficita, jer se sve prenosi na nivo EU, a države saodlučuju.

Uloga skupštinskog odbora (u slučaju Slovenije Komisija za evropska pitanja) je veliki, jer se Evropski savet sastaje svake nedelje i potrebno je, umesto celog parlamenta, da se sastaje neko relevantno telo da razmatra zaključke Saveta. Pri tom, direktive i uredbe EU treba pažljivo razmatrati i prilagođavati ih unutrašnjem pravu, a ne prepisivati ih.

Gospođa Tina Bitenc je objasnila organizaciju i način rada Službe za zakonodavstvo i njenu ulogu u harmonizaciji pravnog sistema sa EU. Uloga ove službe je da bude poslednji filter kad je reč o harmonizovanju određenog zakonskog akta sa direktivama i uputstvima EU.

Objasnila je i novi način rada Parlamenta u kojem pored Državnog zbora postoji i Državni savet (tako se može govoriti o nepotpunom dvodomnom sistemu), koji ima inicijativnu funkciju i neku vrstu veta. Naime, može zahtevati da Državni zbor još jednom razmotri neki zakonski tekst, pa prilikom tog drugog razmatranja potrebna je dvotrećinska većina za njegovo usvajanje.

U Parlamentu postoji, odnedavno, i Sektor za istraživanje, kao vrsta servisa za poslanike. Sakupljaju nezavisne podatke iz različitih izvora i oni su dostupni svim poslanicima. Preko toga Parlament može da kontroliše Vladu. Išli su na obuku u Nemačku. Služba ima 8 zaposlenih radnika.

*Izveštaj napisala
Tamara Lukšić - Orlandić*

BELEŠKA SA STUDIJSKOG SLUŽBENOG PUTA U SLOVENIJI

■ Susret sa Janezom Pogorelcem, zaposlenim pravnikom u Službi Vlade Slovenije za zakonodavstvo.

Tema izlaganja gospodina Pogorelca bila je posebno korisna sa stanovišta trenutnog javnog političkog diskursa u Srbiji.

Naime, u stremljenju ka članstvu u EU neophodne su ustavne izmene koje omogućavaju supremaciju evropskog prava u odnosu na domaće. Postoji čitav niz slučajeva Evropskog suda pravde koji su vremenom izdejstvovali supremaciju i primat evropskog prava nad nacionalnim. U slučaju zemalja kandidata, načelo je već utvrđeno i treba samo adaptirati postojeći ustavni okvir, usvajanjem tzv. evropskog člana. Slovenija je jedna od poslednjih zemalja kandidata koja je pre dva meseca usvojila amandmane na Ustav iz 1991. godine, ne bi li se prilagodila novonastalim okolnostima. Dilema je bila da li da se u Ustav eksplicitno unese termin „Evropska unija“ ili da se upotrebi generalna odrednica „međunarodne organizacije“, kojima bi Slovenija prenela deo svojih suverenih prava, a koje su zasnovane na poštovanju ljudskih prava i osnovnih sloboda, demokratiji i principima vladavine prava. U nastavku odredbe se kaže „i može ući u odbrambeni savez sa državama koje se temelje na poštovanju ovih vrednosti.“ Izabran je, znači, apstraktan pristup koji ne pominje, konkretno, nazive organizacija kojima se pristupa.

Budući Ustav Srbije bi, *de lege ferenda*, trebalo da sadrži integrativnu klauzulu. U njoj bi bilo propisano obavezno održavanje referenduma i njegova obaveznost pre prenošenja suverenih prava na jednu međunarodnu organizaciju. Unošenjem evropskog člana u Ustav Srbije, ustavna prilagođavanja bi se učinila na vreme i tako uštedela, preko potrebna, energije i vreme, kao i postavio prioritet koji bi bio nezavisan od promena vlasti.

Slovenija je poslednjim izmenama predvidela mogućnost sticanja nepokretnosti bez ikakvih ograničenja za strane državljanke. Pre toga je postojala odredba po kojoj su stranci mogli da stiču stvarna prava na nepokretnostima pod uslovom reciprociteta. Poslednjim izmenama, ukinut je ovaj uslov i oni mogu da stiču prava bez ikakvih ograničenja.

■ Sastanak sa Francom Križaničem, direktorom Ekonomskog instituta Pravnog fakulteta.

Ovaj Institut je nastao 1961. godine i bio jedna od vodećih ekonomskih institucija SFRJ u kojoj se dugoročno planirala i projektovala ekonomska politika. Posle raspada bivše Jugoslavije Institut je na manjem tržištu još uspešnije mogao da ostvari svoje ciljeve. Danas odlične performanse slovenačke ekonomije Slovenije postavljene su, po gospodinu Križaniču, ponajviše između 1920. i 1925. godine.

1992, 1993. i 1994. godine dolazi do preorijentacije slovenačke ekonomije. Prelaz je sa tržišta nekadašnje zajedničke države na tržište EU. Da bi izdržala pritiske jedinstvenog tržišta i bila konkurentna, slovenačka preduzeća su se prilagođavala standardima i normama novog velikog tržišta. Vreme je pokazalo da je zahvat bio uspešan, kazao je. Slovenija nije kao

Mađarska, širom otvorila vrata stranim kompanijama. Zdravo industrijsko tkivo trebalo je štititi.

Pored najvećeg obima razmene sa EU, Slovenija ima rastući obim trgovinske razmene i sa CEFTA zemljama. U početku je ta razmena bila oko 2% celokupne razmene, da bi sada iznosila 10% slovenačkog izvoza. 10% izvoza Slovenija plasira i u Hrvatsku.

■ **Susret sa gospodinom Janezom Potočnikom, ministrom bez portfelja zaduženom za evropske poslove.**

U svom izvrsnom predavanju, gospodin Potočnik je objasnio institucionalnu organizaciju slovenačkog modela. Preneo je ključne preporuke kako treba pristupiti procesu približavanja EU.

Jasan i nedvosmislen društveni konsenzus i podrška neophodni su da bi se krenulo suštinski u reforme, koje imaju za cilj članstvo u EU.

Veoma je bitno da se od samog početka pregovora, i za sporazum o pridruživanju i za pregovore o članstvu formira širok tim stručnjaka sastavljen od predstavnika organa državne uprave, ali i sindikata, udruženja poslodavaca, centralne banke i drugih interesnih grupa, koji će voditi proces nezavisno od političkih promena.

Slovenija je jedina zemlja u kojoj je pregovaračka pozicija za članstvo bila prihvaćena u parlamentu. Posle pregovora sa EU, Slovenija trenutno pregovara aranžman sa Evropskim ekonomskim prostorom.

Mora se shvatiti da sva ministarstva, sva državna tela aktivno učestvuju u sveopštem preobražaju i da svi zajedno predstavljaju jedan veliki sektor za evropske integracije.

Za „*twinning*“ programe EU je rekao da su postojala različita iskustva. Koliko je kvalitetna osoba iz EU i koliko može da prenese „*know-how*“ je najbitnije. Komunikacija sa novinarima je veoma bitna, te stoga formalne i neformalne brifinge treba organizovati često i objašnjavati šta je to što se radi na putu ka EU.

Po mišljenju gospodina Potočnika, jako je teško krenuti, jer pre tri godine Slovenija se bavila glosarima i ujednačavanjem terminologije. Posle toga, krenulo se ozbiljno u preuzimanje teških obaveza. Jedan od težih zadataka, koje treba što pre rešavati je dobra organizacija prevodilačke službe u kojoj rade prevodioci, stručnjaci iz date oblasti i pravni eksperti koji znaju jezike i koji rediguju odredbe na domaćem jeziku. Imaju 50 stalno zaposlenih prevodilaca u Službi Vlade za evropske poslove i oko 100 honorarnih prevodilaca. Ne radi se samo o prevođenju *acquisa* na svoj jezik, nego konstantno treba prevoditi i domaće zakone na engleski ili francuski jezik da bi Evropska komisija mogla da vidi dokle se zaista došlo u harmonizaciji zakonodavstva.

Glavna poruka gospodina Potočnika je da se nikako ne sme upadati u zamku pitanjem: „Koji su troškovi ulaska u EU?!“

■ Poseta Službi Vlade za strukturnu politiku i regionalni razvoj. Susret sa Igtrem Stršnikom.

Slovenija je podeljena u 12 statističkih regija koje su funkcionalne jedinice. Postoji takođe čitava mreža regionalnih razvojnih agencija.

Vlada ima i svoj Savet za strukturnu politiku koji diskutuje razvojna pitanja i donosi strateške odluke i stavove kada je reč o strukturnim fondovima EU.

Gospodin Stršnik je objašnjavao i sastav strukturnih i kohezionih fondova EU. Slovenija će za novi finansijski okvir EU koji počinje od 2006. godine morati da ima strukturne regije.

Za korišćenje fondova, EU najviše traži dosledno i dobro utemeljeno planiranje, kao i evaluaciju, što nije postojalo za vreme prethodne države. Izdvajala su se sredstva za nerazvijene regione, ali nije postojao čvrsto izgrađen mehanizam kontrole. Slovenija je 1995. godine imala prvi nacionalni strateški plan razvoja, a drugi je usvojen 2000. godine.

U Evropa sporazumu Slovenija je morala da utvrdi limite pomoći za svoja dva područja, Ljubljana gde su izdvajanja bila do 30% i ostatak Slovenije do 45%.

Za tri peostale godine od kada postane članica, Slovenija će uplatiti 771 miliona evra, a vratiće joj se nešto preko 1 milijarde evra.

■ Susret sa gospodom Mojcom Geč-Zvržinom, vođom pravne službe u Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i prehrane.

Na oblast poljoprivrede otpada oko 25% svih propisa koje EU donosi. Za tri meseca izade oko novih 100 propisa u Briselu.

Ovo ministarstvo sada ima oko 170 zaposlenih bez organa u sastavu, a 1998. godine bilo ih je oko 70. Broj pravnika koji rade na usklađivanju propisa je od početnih deset porastao na dvadeset.

Jedan deo pravnika radi na redakciji propisa koje su stručnjaci preveli. Organizacija prevođenja ide tako da Služba Vlade za evropske poslove uradi radnu verziju prevoda propisa i šalje takav propis pravnicima Ministarstva za poljoprivredu, šumarstvo i prehranu. U fusnotama podzakonskih propisa koje donosi Ministarstvo (na primer, Pravilnik o postupku izvršenja unutrašnjeg higijenskog nadzora kod stoke za klanje i proizvodnji svinjskog, goveđeg i živinskog mesa) navedena je konkretna direktiva Komisije sa kojom je usklađen Pravilnik. Ovako se postiže preglednost i odmah vidi sa kojim propisom Unije je izvršena harmonizacija. Navođenje u fusnotama je nastalo kada se uvidelo da nije dovoljna Izjava o usklađenosti.

■ Susret sa predstavnicima Ureda Vlade za informisanje.

Direktor ovog Ureda Vlade Slovenije je i portparol Vlade. Ured je koncipiran tako da predstavlja servis Vlade, ali i servis čitave Slovenije u inostranstvu i opštenju sa inostranstvom na području uticanja na strano javno mnjenje.

Postoji Sektor za EU i NATO, Sektor koji se bavi informisanjem javnosti o radu Vlade i Sektor za izdavanje publikacija.

Ova Služba, pored ovog, ima funkciju da koordinira rad PR osoba po resornim ministarstvima.

Istakli su da se pogrešno misli da je PR služba u Vladi i po ministarstvima samo odnos sa medijima. To podrazumeva i aktivnu upotrebu Interneta.

Budžet ovog ureda godišnje iznosi 5 miliona i 100.000 evra gde 900.000 evra otpada na plate.

Uveli su besplatnu telefonsku liniju, tzv. „eurofon“ preko koje građani mogu besplatno da dobiju direktne odgovore na pitanja o evropskim integracijama. Svaka kampanja može da bude uspešna samo na dugi rok, rekao je Matjaž Kek. Ovaj Ured je uradio dve strategije komunikacije. Prva je urađena 1998. godine posle potpisivanja Evropa sporazuma. Druga, posle otpočinjanja pregovora o članstvu 2000. godine. Preporuka je da se ne ide na „preveliku priču“, nego sa promenama u praksi podizati složenost diskursa. Bitno je da ne dođe do preranog zasićenja tom temom, jer podrška opada vremenom kako se ide u sofisticiranije teme. Veoma bitno je imati izrađenu realnu dinamiku ciljeva.

REPUBLIKA SRBIJA
MINISTARSTVO ZA EKONOMSKE VEZE
SA INOSTRANSTVOM
Sektor za evropske integracije

Izveštaj sastavio
Aleksandar Zavišić

IZVEŠTAJ SA STUDIJSKOG PUTOVANJA U ČEŠKU REPUBLIKU

■ EU Informacioni centar

Vlada je započela kampanju približavanja Evropske unije građanima 1998. godine. Češka je u velikoj meri koristila PHARE program i za strategiju komunikacije koja je bila tada lansirana.

Problem nakon priključenja predstavlja budžet EU za 2000 – 2006. godinu, koji je utvrđen 1999. godine kada je samo šest država pregovaralo za priključenje EU. Uzimajući u obzir da su Slovenija i Češka najbogatije od svih država kandidata, postoje glasine da će plaćati u budžet više nego što će dobijati.

Farmeri u Češkoj su ostali prilično razočarani jer su očekivali da će dobijati 25% subvencija od Evropske unije i 30% od Češke vlade. Tranzicioni period za poljoprivredu je sedam godina.

Češka republika je tražila tranzicioni period od pet godina za davanje prava strancima da kupuju imovinu na teritoriji države, kako bi zaštitila nepokretnu imovinu od kupovine od strane stranaca čiji je standard znatno viši od standarda u Češkoj.

Nakon najviše sedam godina države EU moraju da prihvate slobodan promet radnika sa Češkom. Velika Britanija, Španija i Irska nisu postavile vremensko ograničenje za slobno kretanje radnika između Češke republike i njihovih zemalja.

Plate u Češkoj republici se u državnom sektoru kreću: početne od 300 evra, a zaposleni koji imaju dest godina radnog iskustva imaju plate oko 600 evra. U privatnom sektoru početna plata sekretarice je 100 evra. Plate visokoobrazovanih u privatnom sektoru su znatno više nego u javnom sektoru, tako da postoji problem zadržavanja kvalitetnih radnika u državnoj administraciji.

■ Institut za međunarodne odnose

Pre Plišane revolucije 1989. godine Češka republika se nalazila u nepovoljnom položaju na međunarodnoj sceni. U to vreme je bila članica samo Ujedinjenih nacija i GATT (Opšti sporazum o carinama i tarifama) i nije imala diplomatske odnose sa državama Evropske unije. Diplomatski odnosi sa EU su počeli da se razvijaju tek nakon Plišane revolucije.

Ugovor o asocijaciji potpisan je 1990. godine između EU i Čehoslovačke, ali nikad nije stupio na snagu zbog raspada države. Ugovor o asocijaciji sa Češkom republikom stupio je na snagu 1995. godine. Češka je 1996. podnela molbu za članstvo u Evropskoj uniji, za vreme predsedavanja Italije. Ugovor o pristupanju EU potpisan je u Atini 16. aprila 2003. godine. Pregovori o priključenju su ocenjeni kao dobri, jer se ništa više moglo uraditi pod datim okolnostima, pošto nije bilo mnogo manevarskog prostora.

Javno mnjenje u Češkoj je za priključenje EU, što pokazuju i ankete jer je 50% stanovništva za prijem, 20% protiv, a 30% je neopredeljenih. Kada bi se desilo da rezultat referenduma bude negativan, tek za dve godine bi mogao da bude raspisan novi referendum.

Da bi Češka postala punopravni član Evropske unije potrebno je najmanje deset godina. Pun iznos subvencije za poljoprivredu će Češka republika dobijati tek od 2013. godine, a postoje i velike finansijske potrebe za strukturnim fondovima. Pristup Šengen informacionom sistemu je odložen najranije za 2006. godinu, ali po proceni stručnjaka Češka mu ne može pristupiti pre 2007. godine jer postoji nedostatak tehničkog osoblja.

Kada je reč o pristupanju Evropskoj monetarnoj uniji, ono je odloženo za period od 2007 -2012. godine, što zavisi od reforme javnih fondova. Inflacija ne predstavlja problem u Češkoj jer je niska. Javni dug je oko 25%, sa tendencijom rasta do 30%. Međutim, limit za budžetski deficit je 3%, a u Češkoj je on na nivou od 6,5%.

U periodu između pristupanja EU 2004. godine do njenog punopravnog članstva tržišna ekonomija će biti funkcionalna.

Kada je reč o povraćaju nacionalizovane imovine 25. februar 1948. godine je uzet kao datum do koga se priznavalo pravo vlasništva na osnovu koga je izvršen povraćaj imovine.

■ Parlament – Komisija za medije

Mediji su u svim državama u tranziciji specifična tema. Od 1996. godine u Češkoj Republici mediji su pod odgovornošću Specijalnog komiteta u okviru Ministarstva kulture u okviru čije nadležnosti se nalaze.

U Češkoj republici postoji dualni sistem. S jedne strane postoje javni mediji koji su formirani na osnovu zakona, a postoji još jedno administrativno telo - Odbor za radio i televiziju. Odbor za radio i televiziju izdaje dozvole za emitovanje privatnim medijima. Svi javni mediji imaju svoj odbor sa generalnim direktorima na čelu. Oni su odgovorni za praćenje uslova koji su postavljeni u zakonu. Odbori spremaju godišnje izveštaje, koje upućuju Komisiji za medije u Parlamentu.

Komisija ima 17 članova, koje bira Odbor potpredsednika. Članovi se biraju na osnovu proporcionalne predstavljenosti, i svi su članovi Parlamenta. Komisija ispituje zakone koje priprema Ministarstvo kulture. Sastaje se u proseku jednom mesečno.

Zakonodavstvo koje se odnosi na medije ima dve komponente:

1. Zakon o štampanim medijima, koji je dosta liberalan. Uvodi samo osnovne principe iz Povelje o ljudskim pravima (da se ne širi rasna mržnja, netrpeljivost, da nema diskriminacije ...). Reguliše odgovornost izdavača za ono što je objavljeno, zatim prava osoba koje su napadnute u medijima. Ako mediji odbiju da objave demanti, osoba ima pravo da se obrati sudu, ali prakse gotovo da nema. Političari retko idu na sud, jer je uvek jednostavnije otići na drugi medij i demantovati sve, nego prolaziti kroz komplikovanu sudsku proceduru.
2. Zakon o elektronskim medijima. Uslovi su mnogo strožiji nego kada je reč o štampanim medijima. Razlika je napravljena, jer kod štampanih medija postoje ograničenja sama po sebi (ograničen tiraž i dr). Elektronski mediji su limitirani procesom davanja

frekvencija. Najbolje su regulisani javni mediji. Poštuju pravila o objektivnom informisanju, kreativne aktivnosti, moraju da imaju svoju produkciju i dr. Državni mediji imaju prioritete, kao što je na primer program za manjine. Prostor za reklame je ograničen na 1% TV vremena, ali zato oni imaju sopstvene prihode od TV pretplate.

Češka javna televizija ima 2 kanala, a postoje i 2 privatne televizije sa po jednim kanalom. Trenutno su sve nacionalne frekvencije podeljene, ali postoji mogućnost dobijanja frekvencije na lokalnom nivou. Kada je državni radio u pitanju ima tri FM stanice koje pokrivaju celu državu, jednu MW, i jednu regionalnu FM. Kada su u pitanju privatne radio stanice postoje dve FM i jedna MW, na nivou države i stotine FM lokalnih radio stanica.

Interesantan je slučaj TV NOVA koji je rešen međunarodnom arbitražom. Kada je televizija osnovana, investitor iz SAD-a je uložio novac i potpisan je Ugovor o investiranju. Češka nije uspela da zaštiti investiciju i spor je otišao na međunarodnu arbitražu. Češka je izgubila spor i sada plaća veliku kaznu zbog neispunjavanja ugovora. Uprkos svemu ta televizija ima 70% gledanosti.

■ Ministarstvo pravde

U okviru Ministarstva pravde 1998. godine osnovano je Odeljenje za evropske integracije. U odeljenju ima osam zaposlenih, od kojih je šest pravnik. Ministar pravde je bio ujedno i šef Odeljenja pa su poslovi integracija bili primarni. U ministarstvu postoji problem nedostatka eksperata, a veliki broj zaposlenih ne zna ni jedan strani jezik, što povećava obim posla zaposlenih u Odeljenju, jer su zbog toga prinuđeni da idu na sastanke Saveta i Komiteta EU.

Ministarstvo pravde je trebalo da bude glavni supervizor harmonizacije, što je bilo problematično, jer je Ministarstvo pravde samo jedno od ministarstva koje predlaže zakone i nemaju isključivu zakonodavnu nadležnost. Iz tog razloga Ministarstvo pravde nadgleda proces harmonizacije samo u oblasti pravde.

Acquis u oblasti pravde nisu toliko obimni u poređenju sa poljoprivredom, ali su opštiji (npr. kopenhagenski kriterijumi).

Odeljenje za evropske integracije je često kritikovano zbog funkcionisanja pravosuđa. Nakon priključenja EU povećaće se broj slučajeva sa elementom inostranosti tako da će nacionalni sudovi Češke republike morati da zaštite državljane drugih EU država.

Nezavisnost pravosuđa kao jedan od glavnih zahteva EU je po mišljenu Odeljenja na zavidnom nivou.

U pravosuđu je 2002. godine uveden princip ocenjivanja. Svaki sudija mora biti ocenjen od strane drugog sudije i ako je ocena negativna postoji sankcija, pa čak i mogućnost razrešenja od strane Vrhovnog suda. Uvedeno je obrazovanje sudija na Pravosudnoj akademiji. Ustavni sud je ocenio kao pogrešno upravljanje sudovima od strane predsednika suda, a drugačija rešenja su naišla na otpor u Parlamentu. Ustavni sud Češke Republike doneo je odluku da je suprotno Ustavu da sudije budu savetnici u Ministarstvu pravde.

Kad je u pitanju proces reforme pravosuđa Građanski procesni zakonik je veoma često menjan, što dovodi do pravne nesigurnosti. U oblasti pravosuđa je uveden institut sudskih izvršitelja. Kada sud donese odluku, stranka može birati ko će izvršiti odluku: sud ili privatni izvršitelj.

U pravnom sistemu Češke republike postoji Trgovinski zakonik. U oblasti trgovinske politike imali su problem zbog institucije Evropske kompanije i regulativa koje regulišu tu oblast, pa su morali da donesu dva zakona koja se odnose na tu oblast. Imali su problem sa Zakonom o bankrotu, jer su uzeli u obzir samo *acquis* do 2001. godine i sada moraju da usklade sa novim *acquis*, a te izmene moraju da stupe na snagu do 01.05.2004. godine.

U oblasti krivičnog postupka morali su da uzvrše brojne izmene, posebno oko pravne pomoći. "European Arrests Warrant" je problem i zemlje ne znaju kako da ga primene. U poljskom Ustavu se nalazi odredba da ne mogu izručiti svoje građane i neće to menjati jer se EAW odnosi na pritvorenike. Postoji ideja u Češkoj da im dozvole izručenje, ali da ako osoba bude osuđena na zatvor, kaznu služi u Češkoj ili da ima mogućnost izbora zemlje.

Uvedena je nova procedura u administrativnim sudovima u oblasti azila. Pre izmena konačnu odluku je donosio ministar, a sada je predviđena mogućnost podnošenja žalbe sudu.

"Twining project" im je veoma pomogao, ali postoji problem da sudije počnu da koriste IT opremu.

■ **Parlament – Komitet za ustavna pitanja (sastanak sa predstavnikom Socijaldemokratske partije)**

Komitet za ustavna pitanja odgovoran je za nacрте zakona koje upućuje Ministarstvo pravde. Komitet vrši procenu da li su nacрти u saglasnosti sa Ustavom. Proces traje oko šest nedelja. Prvobitno su se bavili procenom nacрта svih zakona koje predlažu sva ministarstva, ali zbog preobimnosti posla sada rade samo na predlozima koji stižu iz Ministarstva pravde.

Reforma pravosuđa je bila složena, tako da su formirana dva podkomiteta:

- podkomitet za reformu pravosuđa i
- podkomitet za finansiranje pravosuđa.

Da bi Češka republika pristupila Evropskoj uniji bilo je neophodno promeniti Ustav. Za izmenu Ustava formirana je posebna Komisija. Pre godinu i po dana promenjen je Ustav Češke republike, tako da nema potrebe za dodatnim izmenama nakon potpisivanja Ugovora o pristupanju EU. Pošto u Češkoj republici nije postojao referendum kao ustavna kategorija postavilo se pitanje da li uvesti referendum kao ustavnu kategoriju ili ne. Izabrano rešenje je da se usvoji *ad hoc* zakon, na osnovu koga će biti raspisan prvi i poslednji referendum u Češkoj republici, kako bi se građani izjasnili da li žele da pristupe Evropskoj uniji. Ovakvo rešenje je usvojeno jer je procedura promene ustava komplikovana i dugo bi trajala.

Referendum je bio zakazan, ali kampanja nije bila agresivna, jer ne postoji cenzus, kao što je slučaj u Poljskoj i Slovačkoj. Uobičajeno je da oko 30% birača izađe na izbore. Ankete

pokazuje da Vlada nema razloga za zabrinutost, jer ko izađe na referendum glasao bi za priključenje EU, tako da se ni ne radi puno na kampanji. Politička volja je da se ipak ide na referendum, a ne samo da se Ugovor o pristupanju EU ratifikuje dvotrećinskom većinom u Parlamentu. U tom cilju je donet Specijalni Ustavni zakon o referendumu.

U Komitetu za ustavna pitanja radi 50% pravnika, a ostali zaposleni su druge profesije. Među poslanicima nije popularno biti član ovog Komiteta, poslanici više vole članstvo u Komitetu za budžetska i finansijska pitanja, jer onda imaju uticaj na raspoređivanje sredstava. Mandat u komitetima traje 4 godine u donjem domu parlamenta, a u Senatu 6 godina.

Parlament ima 200 članova, a Senat 80. U javnosti se vodi dosta diskusija da li je potrebno ukidanje Senata. Trenutno vladajuća koalicija Socijal – demokrata (74 poslanika), Katoličke i Narodne stranke (17), i Liberalne unije (10) ima labavu većinu od 101 poslanika.

Pravilo je da svaki Komitet ima 4 potpredsednika, ali to može da zavisi od sklopa političkih partija, jer bi svaka želela da ima svog predstavnika kao potpredsednika.

Pre godinu i po dana Ustav je bio amandiran, a glavni razlog je bio postojnje dualističkog principa: međunarodni ugovori nisu bili obavezujući, ako nisu usvojeni kao zakoni. Nova rešenja u Ustavu su postavile međunarodno pravo iznad domaćeg.

Parlament radi na amandmanima Povelje o ljudskim i manjinskim pravima, jer postoji odredba da domaći državljani ne mogu biti izručeni. Pre priključenja EU sve države moraju prihvatiti “European Arrest Warrant”, zbog čega u Češkoj Republici treba da se izmeni Ustav u delu koji se odnosi na imunitete.

Kada je reč o reformi penzionog sistema, ona još nije kompletirana. Počela je 1996, za vreme vlade Klause, kada je donja granica za penzionisanje pomerena na 64 godine života za muškarce, a za žene je u rasponu od 54 do 57 godina, u zavisnosti od različitih kriterijuma (broja dece i dr). Razmišlja se o podizanju starosne granice za odlazak u penziju, dileme su da li izjednačavati broj godina za muškarce i žene ili ostaviti postojeće razlike. Postoji i predlog da samozaposlena lica plaćaju veće doprinose, ali se ne odstupa od principa solidarnosti (da aktivna radna lica plaćaju penzije).

Češka Republika je izdvojila za oživljavanje banaka 5 milijardi dolara, što je velika količina sredstava. Ovaj postupak je bio neophodan iako su banke bile na ivici bankrota, jer da nisu rehabilitovane, došlo bi do velikih potresa u privredi.

Nedavno je usvojen Zakon o sistemu pravosuđa za maloletnike kojim je smanjena starosna granica za krivičnu odgovornost na 15 godina.

■ Radio Slobodna Evropa – sastanak sa Omerom Karabegom, Direktorom odeljenja za Zapadni Balkan i Draganom Štavljaninom, Glavnim urednikom Programa za SCG

Radio Slobodna Evropa je privatna neprofitna organizacija koju je osnovao Kongres SAD za Jugo-istočnu Evropu, Rusiju, oblast Kavkaza, Centralnu Aziju i Bliski Istok. Na ovom

području emituju se dnevne vesti, analize i tekući događaji u cilju obezbeđenja koherentnog i objektivnog izveštavanja o zbivanjima u regionu i svetu.

Radio se koncentriše na događaje u regionu i pruža informacije o demokratskom razvoju i razvoju tržišne ekonomije u novonastalim zemljama i zemljama u tranziciji. Mirna evolucija civilnog društva je od vitalnog značaja za SAD. Radio Slobodna Evropa ima 30 biroa u Centralnoj i Istočnoj Evropi i bivšem Sovjetskom Savezu i emituje program na 34 jezika.

Radio Slobodna Evropa emituje nedeljno više od 1200 sati iz svog centra u bivšoj zgradi Parlamenta Čehoslovačke u Pragu. Operacioni centar je prebačen iz Minhena u Prag 1995. godine.

Program Radija Slobodna Evropa se može pronaći i na Internetu. Na veb sajtu Radija Slobodna Evropa objavljuju se vesti i analize na 22 jezika. Program na 33 jezika je dostupan uživo na Internetu i postoji mogućnost njegovog preuzimanja. Dnevne vesti na engleskom jeziku i 15 regionalnih izveštaja se distribuiraju svakog meseca na adrese 800.000 ljudi. Više od polovine posetilaca veb sajta je iz Severne Amerike i Zapadne Evrope, a oko jedna trećina korisnika je iz regiona u kojem se emituju vesti. Internet odeljenje Radija Slobodna Evropa čini 14 zaposlenih čije sedište se nalazi takođe u Pragu.

Za analize je zadužen tim od 16 analitičara, koji kreiraju brojne publikacije koje su dostupne na veb sajtu.

Radio Slobodna Evropa Newline izveštava svakodnevno o razvoju i brzim političkim, kulturnim i ekonomskim promenama u Istočnoj i Jugoistočnoj Evropi, Rusiji, Kavkazu, Centralnoj i Jugozapadnoj Aziji.

Radio Slobodna Evropa i odeljenje za regionalne analize organizuju brojne brifinge i okrugle stolove u Vašingtonu, Pragu i regionu emitovanja programa. Izveštaji sa ovih okruglih stolova su dostupni na veb sajtu odeljenja za regionalne analize.

Misija Radija Slobodna Evropa je da promoviše demokratske vrednosti i institucije, i pomogne zemljama u borbi protiv autokratskih sistema, kršenja ljudskih prava, planske ekonomije, etničkih i verskih sukoba i kontrole medija. Stabilnost u regionu zasnovana na demokratiji i slobodnoj tržišnoj ekonomiji su od ključnog značaja za mir u svetu.

Radio Slobodna Evropa ima kod profesionalnog novinarstva i izveštavanja. Uočeno je da broj slušalaca radija opada sa povećanjem stabilnosti u regionu, tako da se očekuje da će centar radija biti premešten iz Praga na Bliski Istok.

■ Ured Vlade za procenu kompatibilnosti češkog zakonodavstva sa zakonodavstvom Evropske unije.

Članom 69. Evropskog sporazuma, potpisanog između Češke republike i Evropske unije, Češka republika se obavezala da harmonizuje svoje zakonodavstvo sa zakonodavstvom EU. To je komplikovan i dugotrajan proces, koji je zahtevao uspostavljanje mnogobrojnih sistema

i osnivanje novih institucija. Jedan od prvih koraka je formiranje sistema za praćenje reforme zakonodavstva. Kasnije je bilo neophodno napraviti prevodilački sistem, da bi se omogućilo prevođenje brojnih odredbi *acquis communautaire*.

Ministarstvo inostranih poslova je zaduženo za politički deo pregovora i procesa pridruživanja, a Vlada je ovlašćena za tehnički deo posla i implementaciju.

Ured Vlade za procenu kompatibilnosti ima 3 sektora, u kojima radi oko pedeset ljudi:

- Analitički i savetodavni sektor, koji uglavnom čine pravници. Zaposleni u ovom sektoru pregledaju sve pravne tekstove i utvrđuju da li su u saglasnosti sa zakonima EU. Nakon toga nacrti zakona se predaju Vladi na razmatranje. Neki od važnijih nacrti prvo se prosleđuju Zakonodavnom komitetu Vlade.
- Sektor za informisanje o kompatibilnosti sa pravom EU
- Centar za koordinaciju i reviziju, koji koristi agencije za prevođenje i ima samo revizora za prevođenje.

Ured daje izjavu da li je nacrt zakona u saglasnosti sa pravom EU. U praksi se veoma često dešava da u kasnijem procesu donošenja zakona dođe do izmena, što onda taj zakon čini neusklađenim sa propisima EU. Takva situacija dovodi do neophodnosti njegovih izmena i dopuna i dovodi do usporavanja procesa harmonizacije. Ministarstva u velikom broju slučajeva ipak postupaju po proceni Ureda.

Glavni faktori za procenu kompatibilnosti koji se koriste u Uredu su:

- Karakter i odlike zakonodavstva Evropske unije
- Delokrug EU zakonodavstva, kao i odluke Evropskog suda pravde
- Hijerarhija i odnos zakonodavstva EU sa nacionalnim zakonodavstvima
- Stanje nacionalnog zakonodavstva
- Procena zahteva za harmonizaciju.

Glavne faze u procesu procene kompatibilnosti zakonodavstva koje radi Ured su:

- identifikacija zakona EU koje treba primeniti (informisanje)
- određivanje nadležnosti, koji organ je zadužen za harmonizaciju (neko ministarstvo ili neki drugi državni organ)
- pronalaženje dokumentacije o određenoj meri
- analiza i komparativni rad
- ocenjivanje rezultata i specifikacija nivoa na kome se izvršava kompatibilnost
- predlog za zakonodavno rešenje, izmenu zakona ili donošenje novog zakona.

Za praćenje celokupne zakonodavne reforme i procenu usklađenosti zakonodavstva su potrebne sveobuhvatne baze podataka. Ured Vlade za procenu kompatibilnosti je 1. januara 1995. godine napravio program u saradnji i savetodavnoj aktivnosti sa Nemačkom i Austrijom. Primera radi, postoji tabela u kojoj se nalazi sa jedne strane EU zakonodavstvo, a sa druge stoji češki zakon iz te oblasti. Program predstavlja sveobuhvatnu bazu podataka, koja se koristi svakodnevno. Veliki problem je prevođenje *acquis communautaire*, koji treba da obuhvati i savetovanje sa pravnicima, a ne samo prevodilačku službu.

U praksi se dešava da Ured proceni neki zakon, da Nacrt zakona prođe Vladu koja uvažava procenu, ali da zatim u javnoj raspravi u Parlamentu bude izmenjen, tako da na kraju ceo zakonodavni proces mora da krene iz početka jer usvojen zakon nije u skladu sa EU zakonodavstvom.

U svim opštinama se prave informacioni centri, da bi svaki zakon bio dostupan svim građanima. To će naročito biti potrebno nakon usvajanja Direktiva koje se neposredno primenjuju, a građani ne mogu da ih lako pronađu, jer većina ne koristi Internet.

Češka republika se obavezala, kao i ostalih devet zemalja koje će od maja 2004. postati članice EU, da do tog datuma prevedu celokupni *acquis communautaire*, ali zbog gore navedenih teškoća neće ispuniti svoje obaveze na vreme.

IZVEŠTAJ SA STUDIJSKOG PUTOVANJA Češka Republika (26-30. maj)

Svrha ovog studijskog putovanja je bila da se na neposredan način upoznamo sa iskustvima, saznanjima ali i problemima na koje je uprava, zakonodavstvo i sudstvo Češke Republike nailazilo tokom dugogodišnjeg procesa tranzicije i integracije u Evropsku Uniju.

U skladu sa svrhom studijskog putovanja, posetili smo sledeće ustanove:

Radio Slobodna Evropa, Vladu Češke Republike, Parlament Češke Republike, Ministarstvo pravde i Informativni centar Evropske Unije.

■ Radio Slobodna Evropa (26. maj 2003.)

Imali smo sastanak sa glavnim odgovornim urednikom Programa na južnoslovenskim jezicima za Srbiju i Crnu Goru Draganom Stavljaninom i direktorom Servisa na južnoslovenskim jezicima Omerom Karabegom.

Gospoda Stavljanin i Karabeg su nas upoznali sa istorijatom RSE. Ovaj radio je osnovan 1949. godine za zemlje iza „Gvozdene zavese«. Kao takav, nije postojao program namenjen bivšoj SFR Jugoslaviji, a ni Albaniji. Program na južnoslovenskim jezicima namenjen Srbiji, Bosni i Hrvatskoj (za Sloveniju nikad nije postojao) počeo je sa radom 1993. godine. Program na Albanskom jeziku za Kosovo počeo je sa radom u martu 1999. godine i Program na makedonskom jeziku za Makedoniju počeo je sa radom u septembru 2001. godine. Program na južnoslovenskim jezicima počeo je sa radom u Minhenu i tada je glavna karakteristika ove radio stanice bila ta što je program bio zasnovan na regionalnom principu, a ne na nacionalnom, kao što je u drugim inostranim stanicama bio slučaj. Redakciju su činili novinari iz Beograda, Zagreba i Sarajeva. Nakon rata dolazi do podele po nacionalnom principu, te nastaje Program za Srbiju, Program za Hrvatsku i drugi.

Nakon istorijata RSE, upoznali su nas i sa radom njihove redakcije. Redakcija Programa na južnoslovenskim jezicima i albanskom jeziku broji 34 zaposlena od kojih je četvoro iz Srbije. Oni sklapaju ugovore sa lokalnim radio stanicama koje emituju njihov program. Sa teritorije bivše Jugoslavije 150 stanica preuzima njihov program. U Srbiji 50 stanica preuzima program, od kojih je „Studio B“ najveća. Proizvode televizijski tridesetominutni program vesti koji emituje 21 televizijska stanica u Bosni i Hercegovini. Program na albanskom jeziku čine 4 polusatne emisije.

Svake godine rade se godišnji pregledi programa, koji se sastoje u analizi sadržine i slušanosti programa. Na osnovu poslednje analize najslušaniji su u Makedoniji 20%, Bosni i Hercegovini 14,9%, Kosovu 19,7%, Hrvatskoj 2,7%, Crnoj Gori 10,8% i Srbiji 6,9%. Za vreme NATO intervencije slušanost je porasla u Srbiji, tako da je sad u padu, ali i dalje je veća u odnosu na slušanost „Glasa Amerike“.

Svoj rad i način izveštavanja zasnivaju na jakim biroima i dobrim informisanjem sa lica mesta (u Beogradu imaju 10 izveštača). Princip njihovog izveštavanja je komparativni pristup svakoj

temi. Ukupno imaju 200 dopisnika sa teritorije bivše Jugoslavije, tako da sa tog prostora mogu da dobiju autentičnu informaciju sa lica mesta, što ujedno predstavlja njihovu prednost u odnosu na ostale radio servise.

Gospoda Stavljanin i Karabeg su medije u Srbiji ocenili na sledeći način: mediji u Srbiji su slobodni, ali pod ogromnim uticajem interesnih grupa. Ne znači da su državni mediji ujedno i najneslobodniji, niti da su nedržavni mediji slobodni. Kako su naveli, najneslobodniji mediji u Srbiji su „BK TV“ i „TV Pink“. Po njihovom sudu mediji u Srbiji su još uvek u revolucionarnoj fazi, sa nedovoljnim brojem kompetentnih novinara i novinara koji bi se bavili istraživačkim novinarstvom.

Radio Slobodna Evropa nakon 11. septembra 2002. godine u mnogome menja sferu svoga interesovanja, tako da je sada najaktuelniji program za islamski svet (Irački program). Američki Kongres, koji je finansijer RSE, je smanjio sredstva namenjena finansiranju RSE, što se odrazilo i na Program na južnoslovenskim jezicima i albanskom jeziku.

Nakon sastanka obišli smo redakciju i studio iz koga se emituje Program na južnoslovenskim jezicima i albanskom jeziku.

(28. maj 2003)

Tokom našeg drugog boravka u RSE, imali smo sastanak sa poznatim češkim novinarom Janom Junom. Gospodin Jan Jun je 1974. godine emigrirao u Veliku Britaniju da bi se nakon petnaest godina vratio u Češku Republiku, gde se kao novnar specijalizovao za praćenje spoljne politike.

Sastanak je bio fokusiran na stanje medija u Češkoj Republici kao i na trenutno stanje u kome se nalazi novinarska profesija.

Gospodin Jun je smatra da trenutno u Češkoj Republici postoje tri grupe novinara:

Prvu grupu čine mladi novinari (do 35 godina) koji su pametni, obrazovani, hrabri i govore strane jezike. Njihova mana je što vole da komentarišu a ne da prenose informaciju.

Drugu grupu čine novinari srednje generacije (od 35-45 godina), koji su radili u vreme komunizma. Njihova mana je što nemaju dovoljno razvijen profesionalni integritet i ne govore strane jezike.

Treću grupu čine stariji novinari (preko 45 godina), koji spadaju u diskriminisanu generaciju novinara. Uglavnom su svi bili pripadnici Komunističke partije. Danas se samo nekoliko novinara iz ove generacije bavi novinarstvom.

Na osnovu mišljenja gospodina Jana Juna, češki mediji su puni senzacionalizma, komentara, novinarskog suđenja, stvaranja panike i sl. Naveo je i primedbe na češku novinsku agenciju koja često prenosi nepotpune informacije ili pogrešno prevedene vesti inostranih novina. Ove tvrdnje je dokumentovao sa nekoliko članaka iz različitih čeških listova.

Ukazao nam je na problem koji se često javlja, a u vezi je sa sukobom interesa. Naime, često se dešava da je urednik novina ujedno i član nekog od odbora u Opštini, što se, po njegovom sudu, loše odražava na objektivnost novine.

Gospodin Jun nam je ukazao na još jednu pojavu koja je u vezi sa novinama u Češkoj Republici. Brojne lokalne novine kupili su veliki nemački koncerni, koji nisu zainteresovani da razvijaju istraživačko, odgovorno novinarstvo koje bi se bavilo problemima te zajednice. Uglavnom su teme koje pokrivaju zabavnog tipa.

Pri Sindikatu novinara postoji Etički komitet (odbor) koji ima za cilj poštovanje i unapređenje principa koji odlikuju odgovorno novinarstvo.

■ Vlada Češke Republike Odeljenje za kompatibilnost sa Evropskom Unijom (27. maj 2003)

U Odeljenju za kompatibilnost sa Evropskom Unijom sastali smo se sa zamenikom direktora Odeljenja za kompatibilnost sa zakonodavstvom EU, gospođicom Martinom Kolbabovom i direktorom Informacionog centra za harmonizaciju, gospodinom Palivecom.

Martina Kolbalova nas je upoznala sa radom njihovog sektora koji je u sklopu Vlade ČR i predstavlja zakonodavno telo. Ovo Odeljenje ima 50 zaposlenih. Njihov osnovni zadatak je da predloge zakona koje im dostavljaju Ministarstva učine kompatibilnim sa zakonodavstvom Evropske Unije. Potom, predlozi zakona idu u Vladu i Parlament na usvajanje.

To je izuzetno dug proces jer se može desiti da se u Parlamentu toliko amandmanima izmeni zakon da proces mora da počne ispočetka.

Veliki problem u njihovom poslu predstavlja prevođenje zakona EU, jer ne postoji dovoljan broj prevodilaca (eksperata za prevođenje odgovarajuće oblasti) a materijal za prevođenje je ogroman (100.000 stranica). Do sada je uspešno prevedeno 85% svih materijala.

Postoji i posebna Agencija koja se bavi pevođenjem zakona.

Odeljenje za kompatibilnost sa EU se sastoji iz tri segmenta:

- Analitika i konsalting
- Zakonodavni rad
- Informativni centar za harmonizaciju

Gospodin Palivec nam je objašnjavao rad Informativnog centra za harmonizaciju. Imali smo kratku prezentaciju kompjuterskog programa putem koga se mogu dobiti svi podaci o zakonima koji su doneti ili koji su u procesu donošenja, sa svim potrebnim detaljima. Ovaj program je počeo da se koristi 1995. godine i namenski je napravljen za potrebe Odeljenja. Informativni centar za harmonizaciju čini 7 zaposlenih.

Osnovni ciljevi Informativnog centra su:

- informativna podrška
- monitoring
- praćenje rezultata procesa harmonizacije radi lakšeg napredovanja
- praćenje procesa razmena informacija između nadležnih ministarstava i drugih organa vlade

Kao osnovne faze pri pripremanju predloga zakona, u delu posla koji pripada Odeljenju za kompatibilnost sa EU, navode se:

- identifikacija standarda EU
- određivanje nadležnih organa
- dokumentovanje relevantnih mera koje se mogu preduzeti
- uporedna analiza
- ocena uspešnosti (evaluacija) rezultata i određivanje nivoa kompatibilnosti
- predlog za moguća zakonodavna rešenja.

■ Parlament Češke Republike

Parlament Češke Republike smo posetili u dva navrata.

■ Odbor za ustavna pitanja donjeg doma Parlamenta (27.maj 2003)

U Parlamentu Češke Republike imali smo sastanak sa poslanikom Socijaldemokratske partije gospođom Marijom Rusovom. Socijaldemokratska partija se nalazi u koaliciji sa još dve partije (Hrišćansko-demokratska unija i Unija slobode). Koalicija u Parlamentu ima 101 poslanika od čega Socijaldemokratska partija ima 74 (14 žena).

Tema razgovora bila je reforma zakonodavstva i finansiranje reformi. Takođe, dosta su nam govorili o predstojećem referendumu za ulazak u EU i proceduri za donošenje zakona.

■ Stalna Komisija za medije (20.maj 2003)

U Parlamentu Češke Republike smo se susreli sa članovima Komisije za medije gospođinom Jaromirom Talirom i gospođinom Petrom Plevom.

Gospoda Talir i Pleva su nam ukratko objasnili rad Komisije i predstavili medije u Češkoj.

Reforma medija započela je 1996. godine. Ministarstvo kulture bilo je predlagač paketa zakona koji su regulisali medije. Izdvojili su dve grupe zakona. Prvu, koju čine zakoni koji regulišu pisane medije (sloboda izražavanja, poštovanje ljudskih prava bez diskriminacije na nacionalnoj, verskoj, polnoj i drugoj osnovi, pravo na odgovor i ispravku) i drugu grupu, koju čine zakoni koji regulišu elektronske medije.

U Češkoj Republici postoje i državni i privatni mediji. Poseban Komitet za medije daje frekvencije privatnim radio i televizijskim stanicama. Komitet se sastoji od članova koje imenuje Vlada i članova koje imenuju nevladine organizacije. Komitet je u obavezi da dostavlja izveštaj o svom radu Stalnoj Komisiji za medije Parlamenta Češke Republike.

- Postoji državna televizija (nacionalna pokrivenost) koja ima 2 kanala.
- Postoje 2 privatne televizije (nacionalna pokrivenost) koje imaju po jedan kanal.
- Postoji državni radio sa 3 kanala FM i 1 SW.
- Postoje 2 privatne radio stanice (nacionalna pokrivenost) sa 1 kanalom FM i 1 SW.
- Postoje stotine lokalnih radio stanica.
- Najgledanija televizija u Češkoj Republici je „Televizija Nova“ - privatna televizija.

■ **Ministarstvo pravde Češke Republike** **(30. maj 2003)**

U Ministarstvu pravde smo imali sastanak sa gospođom Marketom Trimbl Landovom iz Odeljenja za evropsku integraciju pri Ministarstvu pravde.

Odeljenje za evropsku integraciju čini 8 zaposlenih. Oni pripremaju predloge zakona harmonizujući ih sa zakonima EU. Ovaj proces su započeli 1992. godine. Najveći problem do sada je što nemaju dovoljan broj ljudi koji poznaju evropske jezike, a pri tom poznaju pravnu terminologiju. U isto vreme Vlada je odlučila da zaustavi zapošljavanje novih ljudi što je dodatno usporilo proces harmonizacije.

Ministarstvo pravde nema glavnu ulogu u harmonizaciji, već je za to zaduženo Odeljenje za kompatibilnost sa EU Vlade Češke Republike koje ima ulogu supervizora nad svim ministarstvima. Kada ovo odeljenje odobri, zakon ide na pravnu redakciju, pa tek onda u Vladu i Parlament.

Velike promene je doživelo i krivično procesno pravo kako bi se usaglasilo sa zakonodavstvom EU.

Od 2002. godine postoji Akademija za sudije koja se nalazi na severu Češke koja traje tri godine. Što se sudija tiče, ocena je da nisu spremni da se dodatno obrazuju i uglavnom ne govore ni jedan strani jezik. Sudovi se kritikuju da su spori, ali postoji plan da svi sudovi u zemlji budu kompjuterski opremljeni.

Institucija Ombudsman postoji tek od 2000. godine. Kancelarija Ombudsmana se nalazu u Brnu. Ombudsman se bira na 5 godina. Do sada se ova institucija, po rečima gospođe Landove, pokazala kao veoma uspešna.

■ **Informativni centar Evropske Unije**
(30. maj 2003.)

U Informativnom centru EU imali smo sastanak sa gospođom Danielom Čehovom.

Ona je svoje izlaganje posvetila procesu integracije Češke Republike u Evropsku Uniju.

Gospođa Čehova je istakla da je to proces koji jako dugo traje, koji zahteva mnogo truda i da je od izuzetne važnosti upoznati građane šta zapravo članstvo u EU donosi, koje su prednosti a koje su mane. Uglavnom sve prepreke na koje su nailazili u procesu integracije bile su posledica propusta Vlade da objasni javnosti koje su obaveze članica EU. Informativni centar EU je svoje delovanje usmerio na brojne kampanje koje su upravo o tome upoznavale javnost.

Vlada je oformila posebne timove, čiji je osnovni zadatak da rade na olakšavanju integracije zemlje u EU.

Izveštaj napisala
Marija Čosić
Ministarstvo kulture i medija Republike Srbije

CIP Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

321.7 (497.4) (047.2)
316.334.2/.4 (497.4) (047.2)
330.342 (497.4) (047.2)
32.019.5 (497.4) (047.2)
321.7 (437.3) (047.2)
316.334.2/.4 (437.3) (047.2)
330.342 (437.3) (047.2)
32.019.5 (437.3) (047.2)

UČITI od drugih. 2, Iskustva
tranzicije u Češkoj Republici i Sloveniji /
priedila Maja Dželatović] . Beograd :
Fond za unapređenje demokratije "Ljuba
Davidović" : Fond Centar za demokratiju,
2003 (Beograd : Grafolik) . 31 str. : 24
cm

Tiraž 400.

ISBN 86-83675-04-1 (FCD; broš.)

1. Џелатовић, Маја
а) Словенија - Транзиција б) Чешка -
Транзиција
COBISS.SR-ID 109577228